

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRAS

ĮSAKYMAS
DĖL KOMPLEKSNĖS PAGALBOS TEIKIMO VAIKAMS, GALIMAI
NUKENTĖJUSIEMS NUO SEKSUALINIO IŠNAUDOJIMO, REKOMENDACIJŲ
PATVIRTINIMO

2016 m. *liepos 14* d. Nr. *A1-353*

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“ 1.6.4 papunkčiu,

t v i r t i n u Kompleksinės pagalbos teikimo vaikams, galimai nukentėjusiems nuo seksualinio išnaudojimo, rekomendacijas (pridedama).

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Algimanta Pabedinskiene

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos
ministerijos
2016-06-07 raštu Nr. (10.1.3.2-424)10-5088

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos
2016-07-12 raštu Nr. (1.39)7R-5345

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos generalinės
prokuratūros
2016-07-01 raštu Nr. 17.2.-8015

SUDERINTA

Policijos departamento prie Lietuvos
Respublikos vidaus reikalų ministerijos
2016-06-16 raštu Nr. 5-S-5070

SUDERINTA

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų
ministerijos
2016-06-07 raštu Nr. 1D-3598

SUDERINTA

Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) vadovų
asociacijos
2016-05-27 raštu Nr. S-7/16

SUDERINTA

Teisėjų tarybos
2016-07-04 raštu Nr. 36P-109-(7.1.10)

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos socialinės
apsaugos ir darbo ministro

2016 m. *lipnis* d. įsakymu Nr. *11-353*

KOMPLEKSNĖS PAGALBOS TEIKIMO VAIKAMS, GALIMAI NUKENTĖJUSIEMS NUO SEKSUALINIO IŠNAUDOJIMO, REKOMENDACIJOS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Kompleksinės pagalbos teikimo vaikams, galimai nukentėjusiems nuo seksualinio išnaudojimo, rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos) nustato procedūras, kuriomis siekiama užtikrinti specialistų, atliekančių vaiko, galimai nukentėjusio nuo seksualinio išnaudojimo (toliau – vaikas), medicininę apžiūrą, apklausą ir teikiančių apie ją išvadas, taip pat organizuojančių ir (ar) teikiančių trumpalaikę bei (ar) ilgalaikę kompleksinę pagalbą vaikams ir (ar) jų šeimos nariams, veiksmus.

2. Rekomendacijose vartojamos sąvokos:

2.1. **Ilgalaikė kompleksinė pagalba** – po trumpalaikės kompleksinės pagalbos teikimo, specialistų, veikiančių vaiko gyvenamosios vietos savivaldybėje, pagal pagalbos planą teikiamos ilgalaikės paslaugos.

2.2. **Mobilios pagalbos grupė** – savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau – VTAS) siūlymu savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu sudaryta specialistų grupė, teikianti ilgalaikę kompleksinę pagalbą vaikui ir (ar) jo šeimos nariams jų gyvenamojoje vietoje ar kuo arčiau jos.

2.3. **Pagalbos centras** – viešasis juridinis asmuo, kurio patalpose, vaikui palankioje (draugiškoje) aplinkoje, atliekami ikiteisminio tyrimo veiksmai (vaiko apklausa, medicininė apžiūra), prireikus teikiama trumpalaikė kompleksinė pagalba vaikui ir (ar) jo šeimos nariams.

2.4. **Pagalbos planas** – VTAS vaikui ir (ar) jo šeimos nariams nustatytų socialinės, sveikatos priežiūros, švietimo bei kitų vaiko teisių apsaugai užtikrinti būtinų paslaugų visuma, sudaryta, atsižvelgus į trumpalaikės kompleksinės pagalbos komandos parengtas rekomendacijas dėl ilgalaikės kompleksinės pagalbos teikimo vaikui ir (ar) jo šeimos nariams, individualius vaiko poreikius ir jo šeimos narių elgseną su vaiku, jų gyvenimo būdą.

2.5. **Trumpalaikė kompleksinė pagalba** – Pagalbos centre teikiamos skubios psichologinės, socialinės, teisinės, medicininės ir kitos reikalingos paslaugos vaikams bei VTAS rekomendacijos dėl ilgalaikės kompleksinės pagalbos teikimo vaikui ir (ar) jo šeimos nariams.

2.6. **Trumpalaikės kompleksinės pagalbos komanda** – Pagalbos centro direktoriaus ar

jo įgalioto asmens iš Pagalbos centro atstovo, psichologo, socialinio darbuotojo, socialinio darbuotojo padėjėjo ir prireikus kitų specialistų sudaryta komanda, organizuojanti trumpalaikės kompleksinės pagalbos teikimą vaikui ir (ar) jo šeimos nariams Pagalbos centre.

2.7. **Vaiko atvejo peržiūra** – vaiko gyvenimo sąlygų ir aplinkos, grėsmės sveikatai ar gyvybei, socialinių, sveikatos priežiūros, švietimo bei kitų paslaugų poreikio vaikui ir (ar) jo šeimos nariams įvertinimas. Vaiko atvejo peržiūra taip pat vykdoma vertinant ilgalaikės kompleksinės pagalbos teikimo efektyvumą.

2.8. **Vaikui palanki (draugiška) aplinka** – vaiko teises ir interesus atitinkanti saugi aplinka, įvertinus vaiko individualius poreikius, amžių bei užtikrinus jo brandą atitinkantį bendravimą.

2.9. Kitos Rekomendacijose vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme ir baudžiamąjį procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

3. Teikiant kompleksinę pagalbą, laikomasi šių principų:

3.1. individualumo – priimant su vaiko ir (ar) jo šeimos nariais susijusius sprendimus, atsižvelgiama į vaiko ir (ar) jo šeimos narių brandą, psichikos ir fizinės savybes bei poreikius;

3.2. vaiko interesų ir gerovės pirmumo – vaiko medicininė apžiūra, apklausa, trumpalaikė ir ilgalaikė kompleksinė pagalba turi užtikrinti vaiko psichologinę ir fizinę gerovę bei teisinius, socialinius ir ekonominius interesus;

3.3. lygybės ir nediskriminavimo – visiems vaikams garantuojamos Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, ratifikuotoje Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 3 d. įstatymu Nr. I-983 „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“ ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintos teisės;

3.4. prieinamumo – ilgalaikė kompleksinė pagalba vaikui ir (ar) jo šeimos nariams teikiama kuo arčiau jų gyvenamosios vietos.

II SKYRIUS VEIKSMAI ĮTARUS, ATPAŽINUS ARBA GAVUS INFORMACIJOS APIE VAIKO SEKSUALINĮ IŠNAUDOJIMĄ

4. Esminė vaiko teisių apsaugos įgyvendinimo sąlyga, įtarus, atpažinus arba gavus informacijos apie vaiko seksualinį išnaudojimą, yra koordinuoti specialistų veiksmai, leidžiantys

tiksliai ir visapusiškai įvertinti vaiko būseną ir situaciją, išvengti pakartotinio procedūrų atlikimo ir vaiko traumavimo.

5. Vertinant, ar vaikas patyrė seksualinį išnaudojimą, vykdomos baudžiamąjį procesą ir vaiko teisių apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytos teisinės procedūros, prireikus teikiama kompleksinė pagalba vaikui ir (ar) jo šeimos nariams.

6. Veiksmai įtarus, atpažinus ar gavus informacijos apie vaiko seksualinį išnaudojimą:

6.1. fiziniai ir juridiniai asmenys, įtarę, atpažinę arba gavę informacijos, kad vaikas galėjo nukentėti nuo seksualinio išnaudojimo, nedelsdami apie tai praneša ikiteisminio tyrimo įstaigai (policijai), prokuratūrai ar VTAS;

6.2. rekomenduotina ikiteisminio tyrimo įstaigų specialistams, valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijų ir kitiems specialistams, dirbantiems su vaikais, kuo skubiau, atsižvelgiant į vaiko interesus, iširti seksualinio išnaudojimo aplinkybes, nustatyti žalos pobūdį, apsaugoti vaiką nuo papildomo traumavimo teisinių procedūrų metu;

6.3. ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui, pradėjusiam ikiteisminį tyrimą dėl vaiko seksualinio išnaudojimo, rekomenduotina raštu kreiptis į VTAS ir Pagalbos centrą, kad būtų suorganizuota vaiko medicininė apžiūra ir apklausa, prireikus suteikta trumpalaikė kompleksinė pagalba vaikui ir (ar) jo šeimos nariams;

6.4. VTAS, turėdamas duomenų, kad vaikas galėjo patirti seksualinį išnaudojimą ir jam reikalinga trumpalaikė kompleksinė pagalba, į Pagalbos centrą kreipiasi savarankiškai.

III SKYRIUS

VAIKO APKLAUSOS, MEDICININĖS APŽIŪROS IR TRUMPALAIKĖS KOMPLEKSINĖS PAGALBOS TEIKIMO TVARKA

7. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar VTAS inicijavę vaiko ir (ar) jo šeimos narių siuntimą į Pagalbos centrą dėl trumpalaikės kompleksinės pagalbos teikimo, nedelsdami raštu informuoja Pagalbos centrą, nuroydamai siunčiamo (-ų) asmens (-ų) vardą (-us), pavardę (-es) ir kontaktinius duomenis.

8. Trumpalaikės kompleksinės pagalbos specialistai, prieš imdamiesi veiksmų, turi įvertinti abu (pagalbos ir žalos) aspektus. Prireikus trumpalaikė kompleksinė pagalba vaikui ir (ar) jo šeimos nariams turi būti pradėta teikti nedelsiant, įtarus, atpažinus arba gavus informacijos apie vaiko seksualinį išnaudojimą.

9. Pagalbos centras turi užtikrinti vaiko ir (ar) jo šeimos narių priėmimą Pagalbos centre visą parą.

10. Pagalbos centro ir kitų specialistų veiksmai, nukreipus vaiką ir (ar) jo šeimą į Pagalbos centrą:

10.1. gavus pranešimą, kad į Pagalbos centrą siunčiamas vaikas ir (ar) jo šeimos nariai, Pagalbos centro direktorius arba jo įgaliotas asmuo nedelsdami sudaro trumpalaikės kompleksinės pagalbos komandą ir organizuoja šios komandos pasitarimą, kurio metu, įvertinus visą apie vaiką turimą informaciją, sudaroma intervencijos bei pagalbos vaikui ir (ar) jo šeimos nariams strategija, numatanti konkrečius trumpalaikės kompleksinės pagalbos komandos narių ir kitų specialistų veiksmus ir terminus;

10.2. medicininė vaiko apžiūra Pagalbos centre atliekama bet kuriuo paros metu. Ją atlieka budintis teismo medicinos gydytojas. Po jos, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksu (toliau – BPK), parengia išvadą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokuratūrai dėl vaiko seksualinio išnaudojimo fakto nustatymo;

10.3. pagalbos centro psichologas atlieka psichologinį vaiko įvertinimą. Po Pagalbos centro psichologo pokalbio su vaiku ir (ar) jo šeimos nariais bei vaiko medicininės apžiūros pateikiamos išvados ikiteisminiam tyrimui vadovaujančiam ir koordinuojančiam prokurorui dėl vaiko būsenos, patirto seksualinio išnaudojimo pasekmių, nurodomi vaiko išgyvenami emociniai ir elgesio sunkumai, šeimos požiūris į situaciją, socialinė aplinka;

10.4. ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, bendradarbiaudami su Pagalbos centru, suderina ir nustato apklausos datą, laiką, apklausos dalyvių sąrašą. Jei apklausą turėtų atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjas, preliminari apklausos data ir laikas taip pat iš anksto su juo suderinami;

10.5. vaiko apklausa Pagalbos centre organizuojama darbo dienomis nuo pirmadienio iki penktadienio, nuo 8.00 iki 17.00 val. Neatidėliotinais atvejais, suderinus su Pagalbos centro direktoriumi ar jo įgaliotu asmeniu ir vaiko apklausoje turinčiais dalyvauti asmenimis, vaiko apklausa Pagalbos centre gali būti atliekama ir kitu laiku. Vaiko apklausą Pagalbos centre gali atlikti ikiteisminio tyrimo vietos ikiteisminio tyrimo teisėjas, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, vadovaudamiesi BPK nuostatomis. Pagalbos centras privalo užtikrinti, kad vaiko apklausa atitiktų BPK 186 straipsnio 2 ir 4 dalyse nustatytus reikalavimus. Pagalbos centre sudaromos visos reikiamos sąlygos, kad atliekama vaiko apklausa visiškai atitiktų BPK nustatytus reikalavimus;

10.6. ikiteisminio tyrimo teisėjui apklausiant vaiką, dalyvauja Pagalbos centro psichologas ir (arba) apygardos teismo specialistas (psichologas);

10.7. ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui nusprendus Pagalbos centre patiems apklausti vaiką padedant psichologui, pastarojo dalyvavimą užtikrina Pagalbos centras;

10.8. teismo vaikų ir paauglių psichologas, vadovaudamasis BPK nuostatomis, parengia ir pateikia specialisto išvadas ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokuratūrai.

11. Teikiant trumpalaikę kompleksinę pagalbą, siekiama užtikrinti jos efektyvumą, dėl to Pagalbos centras gali organizuoti konsultacijas su specialistais:

11.1. VTAS atstovu pagal vaiko gyvenamąją vietą;

11.2. teismo medicinos gydytoju ar kitu reikalingu sveikatos priežiūros specialistu, kuris teikia asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vadovaudamasis teisės aktų nustatytais reikalavimais, reglamentuojančiais jo veiklą;

11.3. apygardos prokuratūros prokuroru pagal ikiteisminio tyrimo atlikimo vietą;

11.4. tyrėju, atliekančiu ikiteisminį tyrimą;

11.5. ikiteisminį tyrimą atliekančios įstaigos veiklos teritorijoje esančio apygardos teismo specialistu (psichologu);

11.6. vaiko interesams pagal BPK 55 straipsnio 2 dalį galinčiu atstovauti asmeniu;

11.7. kitais specialistais.

12. Vadovaujantis BPK 53 straipsnio 3 dalies nuostatomis, į Pagalbos centrą vaikas priimamas jo tėvų ar kitų atstovų prašymu.

13. Vaiko ir (ar) jo šeimos narių atvykimą į Pagalbos centrą organizuoja vaiko atstovai pagal įstatymą arba jų sutikimu – savivaldybės institucijos. Prireikus vaiko ir (ar) jo šeimos narių atvykimą gali padėti organizuoti Pagalbos centras.

14. Pagalbos centras, prireikus vaikui ir (ar) jo šeimos nariams, kuriems teikiama trumpalaikė kompleksinė pagalba, turi nemokamai suteikti laikino apgyvendinimo Pagalbos centre paslaugas.

15. Pagalbos centras nustato kriterijus ir tvarką dėl vaiko ir (ar) jo šeimos narių gyvenimo Pagalbos centre terminų.

16. Jeigu ikiteisminio tyrimo veiksmai organizuojami Pagalbos centre, ikiteisminio tyrimo pareigūno, ikiteisminio tyrimo teisėjo, prokuroro ar teismo medicinos gydytojo, prireikus ir kitų specialistų atvykimą gali užtikrinti Pagalbos centras.

17. Jei Pagalbos centras negali suteikti vaikui ir (ar) jo šeimos nariams skubių reikalingų paslaugų, tada tarpininkauja, kad jas vaikui ir (ar) jo šeimai suteiktų kiti specialistai.

18. Pagalbos centro direktorius ar jo įgaliotas asmuo į trumpalaikės kompleksinės pagalbos komandą pagal atskiras bendradarbiavimo sutartis gali įtraukti ir kitus valstybės ir (ar) savivaldybės institucijų ar įstaigų, nevyriausybinių organizacijų darbuotojus, turinčius specialiųjų žinių ir patirties dirbant su vaikais.

IV SKYRIUS REKOMENDACIJOS DĖL ILGALAIKĖS KOMPLEKSNĖS PAGALBOS TEIKIMO

19. Trumpalaikės kompleksinės pagalbos komanda, įvertinusi vaikui ir (ar) jo šeimos nariams suteiktos trumpalaikės kompleksinės pagalbos efektyvumą, nurodytų asmenų būseną, patirto seksualinio išnaudojimo pasekmes ir kitas aplinkybes, parengia rekomendacijas dėl ilgalaikės kompleksinės pagalbos teikimo vaikui ir (ar) jo šeimos nariams bei jas pateikia VTAS pagal vaiko gyvenamąją vietą.

20. VTAS, gavęs Pagalbos centro rekomendacijas, atlieka vaiko atvejo peržiūrą, parengia ir, suderinęs su vaiko atstovais pagal įstatymą ir vaiko šeimos nariais (jei rekomendacijos pateiktos ir jiems), pagalbos planą, rekomenduoja vaikui ir (ar) jo šeimos nariams specialistus, kurie teikia ilgalaikę kompleksinę pagalbą, koordinuoja jos teikimą pagal sudarytą pagalbos planą ir analizuoja nurodytos pagalbos veiksmingumą bei vykdymą, prireikus tikslina pagalbos planą.

21. Siekiant užtikrinti ilgalaikės kompleksinės pagalbos teikimą arčiau vaiko ir (ar) jo šeimos narių gyvenamosios vietos, gali būti pasitelkiamos mobilios pagalbos grupės.

V SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

22. Siekiant užtikrinti su vaikais ir (ar) jų šeimos nariais dirbančių, trumpalaikę ir (ar) ilgalaikę kompleksinę pagalbą teikiančių asmenų kompetencijos ugdymą, specialiųjų žinių apie darbą su vaikais, patyrusiais seksualinį išnaudojimą, įgijimą, Pagalbos centre gali būti steigiamas Profesinės kompetencijos centras, kuris organizuotų specialistų mokymus, rengtų metodinę medžiagą, analizuotų su vaiko teisių apsauga susijusių tyrimų rezultatus bei užsiimtų kita šviečiamąja veikla vaiko teisių apsaugos užtikrinimo srityje.

23. Pagalbos centras, VTAS ir kiti trumpalaikę ir (ar) ilgalaikę kompleksinę pagalbą teikiantys asmenys užtikrina asmens duomenų apsaugą bei pagalbos teikimo konfidencialumą. Informacija apie vaiką ir (ar) jo šeimos narius kitiems asmenims gali būti perduodama tik Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.
